

* Diese Ausg. 10 g
Lg

1035

I. N. 7.
DISPUTATIO PHILOSOPHICA,
DE

VERITATE

ET IIS, QUÆ AB EA DENO-
MINANTUR,

QUAM
PRÆSIDE

M. FRIDEMANNO *Bechmann*

Log. & Met. P. P.

Examini publico exponit

SALOMON CELLARIUS KIRCH-

hassellensis Schvartzburgico-

Thuringus.

In Auditorio Philosophorum

ad diem Jan.

JENÆ,

Excudebat CASPARUS FREYSCHMID.

ANNO

M. DC. LVII.

DISPUTATIO PHILOSOPHICA

VERITATE

ET IIS QUAE AB EA DENO-
MINANTUR

PRÆSIDE

M. FRIDEMANNO

Log. & Met. P. P.

Examinis publico exponit

SALOMON CELLARIUS KIRCH-

hællensis Schvartzburgico-

Thuringus.

In Auditorio Philosophorum

ad diem Jan.

Excudit CASPARUS FREYSCHMID.

JENÆ,

ANNO

M. DC. LVII.

...
L. N. J.
...
§.

Im de veritate quædam publicæ disquisitioni
subicere constituerimus, imprimis tollenda erit
ambiguitas, quæ latet in voce Veritatis. Non au-
tem veritatem sumimus in eâ significatione, in
quâ accipitur ab *Aristotele lib. 4. Nic. c. 7.* à quâ quis dicitur
ἀληθευτικός καὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ, τὰ ὑπάρχοντα ἐμολογῶν
εἶναι ὡς αὐτὸν, καὶ ὅτε μείζω, ὅτε ἐλάττω, verax (ut *Averroes*
in Comment. add. l. reddit) *in modo suo vivendi & in dicto:*
& confitetur hoc, quod in ipso est, præterquam addat in hoc, aut
diminuat. &c. Considerabimus g. imprimis h. l. veritatem,
prout de eâ loquitur *Aristoteles lib. de interpr. c. 1. §. 5.* cum *ἴδι δ'*
inquirit, ἐν τῇ ψυχῇ ὅτε μὴ νόημα ἀνευ ἑ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, ὅτε
δὲ ἕδη ὡ ἀνάγκη τῶν ὑπάρχοντων ἴσπερ ἔστιν. In animâ est interdum
intelligentia veri vel falsi expers: interdum vero cuiusdam necesse
est alterum horum inesse. & *lib. 6. Met. 2. t. 8.* ubi testatur, *bo-*
num & malum in rebus esse, verum & falsum in intellectu.

II. Communiter autem hæc veritas definitur, quòd sit
conformitas intellectus cum re. Hæc vero definitio, quomodo
intelligatur, controversiâ non caret, cum de singulis de fini-
tionis verbis dubium esse possit. Primò g. not. quòd per
intellectum i. h. l. non intelligatur facultas animæ ratio-
nalis, in quâ acceptione de intellectu loquitur *Aristoteles*
lib. 1. de anim. t. 47. lib. 3. de an. t. 150. ibid. c. 4. t. 3. ibid. c. 10.
t. 49. & alibi passim. Cum enim intellectus pro facultate
acceptus, sit nihil aliud à parte rei, quàm ipsa substantia ani-
mæ rationalis: inter substantiam verò animæ rationalis,

...
A quæ

quæ immaterialis est, & res, quæ plerumq; materiales sunt, nulla detur conformitas, manifestum est, h. l. conformitatem ipsius intellectus quoad suam substantiam spectati cum rebus non intelligi: imò, licet inter ipsam intellectus substantiam & rem interdum sit conformitas, in illâ tamen conformitate veritatem consistere, dici non potest. Vid. Durand. qui 1. dist. XIX. q. V. ait: advertendum est, quòd hoc non sit intelligendum de conformitate & rei secundum illud, quod sunt essentialiter, quia intellectus secundum illud, quod est essentialiter, non habet aliquam conformitatem vel adæquationem cum re extra, imò magnam difformitatem, cum res extra sit quandoque corpus, intellectus autem non, sed spiritus: aut si aliqua sit conformitas, non consistit in illâ veritas, quia cum illa attendatur secundum naturam rerum, equaliter potest esse inter intellectum & res, quas nunquam intelliget vel intellexit, sicut inter intellectum & res, quas intelligit, veritas autem non est sine cognitione & c. Neque 2. accipitur h. l. intellectus pro substantiâ intelligente infinita s. Deo, quomodo de intellectu loquitur Aristoteles 12. Met. 9. Neque 3. pro habitu principiorum, quò sensu de eò loquitur Aristoteles lib. 6. Eth. 6. Sed 4. sumitur pro conceptu intellectus, ut sensus sit: Veritatem esse conformitatem conceptus intellectus cum re.

III: Est autem conceptus duplex, *formalis & objectivus*. Formalis dicitur ipse actus intellectus, quò intellectus rem aliquam seu objectum cognoscit: appellationis hujus rationem vide apud Suarez d. Metaph. II sect. 1. n. 1. Conceptus objectivus dicitur res prout ab intellectu apprehenditur vel cognoscitur, & ex Averroë vocatur aliàs intentio intellecta: rationem cur conceptus objectivus ita dicatur, vid. apud eundem Suarez d. 1. Uter conceptus in definitione intelligendus sit, controversia est inter autores, ut ex seqq. patebit.

IV. An

IV. Antequam vero hâc de re dispiciamus, reliquas definitionis particulas considerabimus: dicitur autem, quòd veritas sit conformitas intellectus, h. e. ut jam dictum fuit, conceptus intellectus. Cum autem vox conformitatis non unò modò dicatur, iterum dubium esse potest qualis requiratur conformitas conceptus intellectus cum re, in quâ consistere dicitur veritas. Duplex autem (quod ad præsens attinet) datur conformitas, 1. *in essendo*, qualis est inter res ejusdem essentia, ut inter duos Angelos. 2. *in representando*, cum unum representat alterum, ut in se est: dicendum g. quòd h. l. non intelligatur conformitas in essendo, quasi veritas sit conformitas in essendo inter intellectus conceptum & res ipsas: nam plerumque vel ob rerum materialitatem, vel ob aliam causam inter conceptus intellectus & res ipsas nulla datur conformitas in essendo: imò quamvis interdum detur hujusmodi conformitas inter conceptus & res ipsas, in illa tamen non consistit veritas, id quod nisi res manifesta esset, fusius ostendi posset. Intelligenda g. est conformitas in representando, ut nempe conceptus intellectus habere dicatur conformitatem cum re, quando eam representat ut in se est.

V. Tandem cum dicitur, veritatem esse conformitatem intellectus cum re, quæstio esse potest, quid per rem intelligatur? Potest autem hæc vox duplicem (quod præsentem concernit materiam) habere significationem, 1. e. nim sumi potest pro eò, quod existit in rerum naturâ nemine cogitante, quâ ratione cælum, terra, homo &c. possunt dici res. 2. accipi potest prout opponitur conceptui, & est id, quod concipitur vel concipi potest. Quibus præmissis, dicendum est, rem hoc loco sumi non priori, sed posteriori modo. Quod autem priori modò hîc non sumatur, vel exinde manifestum est, quia conceptui, qui nulli rei

A 2

existenti,

existenti, sed non enti vel. enti rationis responder, inesse potest veritas, qualis est iste: lapis ligneus est non ens. Sumitur g posteriori modò, ut sensus sit: veritatem esse conformitatem conceptus cum eò, quod concipitur.

VI. Quia §. 3. dictum fuit, quòd duplex sit conceptus, *formalis & obiectivus*, controversia iam est, in cuius conceptus (an formalis an obiectivi) conformitate cum re consistat veritas? *Durandus I. sent. dist. XIX. q. V.* statuit, veritatem esse tantum conformitatem conceptus obiectivi cum re, nullò modò autem conformitatem conceptus formalis. Verba eius d. l. n. XII. sunt: *Dato quòd res representetur secundum actum intelligendi solùm, & non per aliquid prius, & quòd representatio sit ipsamet cognitio, adhuc conformitas in representando vel in agnoscendo non attenditur secundum aliquid, quòd sit subjective in intellectu, sed potius objective, quia conformitas in representando vel cognoscendo precise consistit in hòc, quòd representans vel cognoscens representat vel cognoscit rem sic esse, sicut ipsa est, sed talis conformitas attenditur solùm secundum id, quòd se habet objective in intellectu. E. & c.*

VII. Ex hisce quæ sit mens Durandi, abundè perspicitur. Ut autem res clariùs proponatur, argumentum ex adductis verbis formari potest tale: Si conformitas in representando (de quâ h. l. est sermo) vel cognoscendo precise consistit in hòc, quòd representans vel cognoscens representat vel cognoscit rem sic esse, sicut ipsa est, sequitur, quòd veritas sit conformitas tantum conceptus obiectivi cum re. Antecedens est verum. E. consequens. Consequentia ex adductis verbis potest probari, quia enim in definitione veritatis per conformitatem intelligitur conformitas in representando, conformitas autem in representando non datur nisi in conceptu obiectivo, ultrò sequitur,

sequitur, quòd veritas sit conformitas tantùm conceptus
objectivi cum re. Quòd autem conformitas in repræsen-
tando, quando scil. cognoscens rem cognoscit sic esse, sicut
ipsa est, spectet saltem ad conceptum objectivum, id probat
Durandus exinde, quia cum dicitur, quòd intellectus intelligat
rem sic esse sicut ipsa est, SIC & SICUT nota sunt conformitatis præ-
dictæ, in quâ formaliter consistit veritas: sed SIC & SICUT sunt
ibi conditiones objecti & non ipsius actus intelligendi: non enim
est sensus, quòd actus intelligendi sic se habeat ad intellectum,
in quò est subjectivè, sicut se habet res intellecta ad suum esse rea-
le, quia hoc esset falsum; sed est sensus, quòd res intelligitur sic
esse sicut ipsa est, ita quòd conformitas est inter esse apprehensum
& esse in re. &c.

§. VIII. Ibid. ait Durandus: Licet res non sit apprehensa ni-
si per actum, qui est in intellectu subjectivè, tamen esse apprehen-
sum dicit conditionem denominantem objectum & non intelle-
ctum, nec actum intelligendi, quia intellectus ut sic non est appre-
hensus, sed apprehendens, nec intelligere est apprehensum, sed ap-
prehensio. &c. Ex quibus verbis secundum argumentum
pro sententiâ Durandi potest extrui h. m. Quicquid non est
apprehensum, ut scil. in se est, illi non competit conformi-
tas, in qua consistit veritatis ratio: Atqui intellectus vel a-
ctus ejus non est apprehensus, ut scil. in se est. F. intellectui
vel actui ejus non competit conformitas, in quâ consistit ve-
ritatis ratio. Major facilè potest probari, quia quicquid non
est apprehensum ut in se est, illud rem ut in se est, non pot-
est repræsentare, & per consequ. cum re non habet confor-
mitatem in repræsentando. Minor quoque certa est, cum
neque intellectus, neque actus ejus apprehensus dicatur, ut
habet Durandus, sed intellectus apprehendens, actus autem
apprehensio.

IX. Tertium argumentum pro suâ sententiâ Du-

A 3

randus

Durandus proponit his verbis: *Illud est verum formaliter, quod significatur per propositionem veram: Sed objectum intellectus enunciativè sumtum significatur per propositionem veram. E. veritas est formaliter conditio objecti intellectus, & non alicujus existentis subjectivè in intellectu.* Majorem probat, quia *signum non dicitur tale, nisi quia significat illud, quod est tale formaliter, sicut urina non dicitur sana, nisi quia significat sanitatem animalis, quæ est formaliter sanitas* Et idem dicitur de propositione, quæ nõ dicitur vera, nisi quia significat illud, quod est formaliter verum. Minor, inquit, de se patet quia *propositio vera non significat nisi illud, quod est enunciativè apprehensum per intellectum t. q. ejus objectum & c.*

X. Antequam autem ad alteram sententiam progrediamur, notandum, quòd Durandus, dum hanc suam sententiam proponit, duo agat, 1. ostendit, quòd veritas sit conformitas conceptus objectivi in intellectu cum re: 2. quòd veritas non sit conformitas conceptus formalis in intellectu, id enim sequi putat Durandus ex priori. Sicut autem prius illud ita absolutè & sine exclusionem affirmatum non negamus, ut ex seqq. manifestum fiet: ita posterius hoc nullò modò concedere possumus, cum oppositum ejus ex priori manifestò sequatur, quod in seqq. ostendum erit.

XI. A Durando abeunt plerique Dd., inter quos est *Thomas p. I. q. XVI. a. 2. & I. contra Gent. c. LX. Scotus lib. VI. Metaph. q. III. Ferrariensis I. cont. Gent. c. LX. Cajetanus p. I. q. XVI. a. 2. Conimbric. lib. de Interpr. c. 1. q. 5. art. 1. Suarez disp. Met. VIII. sect. 1. &* qui adduci possent, alii plures: hanc & nos sequimur, quantum ad hoc, quòd veritas sit conformitas ipsius actus intellectus seu conceptus formalis. Non uno autem modò hæc sententia probatur. *Conimbricenses l. c. ad autoritatem Aristotelis provocant, quæ in re sequuntur*

quuntur *Albert. M. tr. 2. c. 3.* dicit autē *Aristoteles l. de Interpret. c. 1.*
περὶ γὰρ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν δεῖ τι ψεῦδος τε καὶ ἀληθές. *In com-*
positione & divisione est veritas & falsitas. Compositionē autem
putant hi Autores propriè dici de conceptu intellectūs for-
mali. Et in hâc sententiâ videtur etiâ esse *Pfell,* *Grac^o Aristote-*
lis Interpres in comm. in lib. περὶ ἑρμ. c. 1. cū inquit: ὁ δὲ γὰρ ἐν ταῖς
ἀπλοῖς ἢ ὀνόμασιν, ἢ ῥήμασιν, ἢ ἀληθείαι ἢ τὸ ψεῦδος καταλαμβάνεται,
ἀλλὰ περὶ τὴν κατάφασιν, ἢ σύνθεσιν, ἢ ὀνόμα, καὶ τὴν ἀπόφασιν, ἢ δια-
ίρεσιν, ἢ μὴ γὰρ συνάπτει τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ, καὶ οἷον
συντίθησι, ἔδιδά ταῦτα ὀνομάζεται σύνθεσις. & c. *Quod verò secunda*
probationem Conimbricensium attinet, de eâ a liquid mo-
nendum est: Redit autem ratio eorum prima huc: Sive-
veritas est conformitas intellectus & rei, sequitur quòd non
possit competere conceptui objectivo, seu rei, ut est conce-
pta; ratio, quia res cognita, si apprehendatur ut in se est, o-
mninò est eadem secum, E. cum re extra intellectum non
habet conformitatem, quia ut docet Thomas qu. 7. de veri-
tate art. 3. ejusdem ad se ipsum non est conformitas, sed i-
dentitas. Verùm Conimbricenses hâc ratione sententiam
Durandi non destruunt. Nam ipse Durandus loc. cit. n. 13.
ait, veritatem esse conformitatem ejusd. ad se ipsum, secundum
aliud & aliud esse, scil. esse intellectum & esse reale. Nulla g.
in argumento est consequentia: & , quod probationem
subjunctam concernit, quòd inter conceptum objectivum
seu rem, ut cognita est, & rem extra intellectum non sit con-
formitas, sed identitas, respondebitur ab eò, qui Durandi
sententiam defendit, non esse omnimodam identitatem,
cum, teste Durando, res spectetur secundum aliud atque
aliud esse, esse scil. intellectum & esse reale ut res sub hoc esse
spectata repræsentet rem secundum aliud esse consider-
atam, qua ratione non video, quomodo conformitas
tollatur XII.

XII. Svarez l. c. pro hac sententiâ plures adfert rationes, ex quibus retinebimus hanc: propositio vocalis seu oratio dicitur vera, quæ veritas non consistit in conformitate rei ut significatæ ad seipsam, ut in se existentem, sed in conformitate ipsius vocis significantis seu orationis: Similiter g. in intellectu cum dicitur esse veritas, ea consistet in conformitate ipsius actus cum objecto. Et sane, quomodo veritas in conformitate consistens omni ex parte denegari possit conceptui formali, plane non video. Formet enim quis in mente suâ hanc propositionem: Christus est verus Deus & verus homo: de eâ si quæritur, an dicat id, quod res est, ab orthodoxo & eò qui scripturâ sequitur negari non potest: quod si g. dicit quod res est, omninò erit vera, & per consequens veritas dabitur in actu intellectu seu conceptu formali. Huc tandem accedit, quòd hæc sententia ex ipsò Durando probari possit: Ipe enim l. c. n. 13. ait: *Veritas est conformitas ad se ipsum secundum aliud & aliud esse, scil. esse intellectum & esse reale.* Vi horum Durandi verborum, veritas consistit in conformitate, quam res ut cognita est habet cum se ipsâ extra intellectum; Jam quæro, unde res habeat hoc esse cognitum seu intellectum quòd conforme est rei extra intellectum? sane aliunde non habet, quam ab actu intelligendi. E. ratio conformitatis prius competit actui intelligendi, & per consequens actus intellectus seu conceptus formalis rei conformis est & verus.

XIII. Cum g. negari non possit, veritatem esse etiam in conceptu formali, videndum jam est, quid respondendum sit ad argumenta Durandi. In primò quod §. 7. proponitur, negatur consequentia. Putamus nos, oppositum potius sequi, si enim conformitas in representando præcisè in hoc consistit, quòd representans representat rem sic esse, sicut ipsa est, manifestò sequitur, quòd veritas

tas

tas non sit tantum conformitas conceptus obiectivi, sed etiam conceptus formalis, ratio, quia & hic habet conformitatem in representando cum re. e. g. formet quis in intellectu suo cogitationem seu conceptum formalem, qui exprimitur his verbis: Solus DEUS est æternus: hic actus aut representat rem, sicut in se est, aut non; si hoc, sequitur, quod sicut hic actus dicit, DEUM esse æternum, ita Deus in re ipsa non sit æternus, hoc ipsum enim est, actum non representare rem sicut in se est at vero falsum, imò impium est, DEUM non esse æternum. Representat g. hic actus rem sic esse, sicut est: quid ergo obstat, quo minus hic actus seu conceptus formalis dicatur habere conformitatem in representando adeoque veritatem? Vnde, quod ad primam consequentiæ probationem attinet, eâ planè nihil probatur, præsupponit enim conformitatem in representando dari tantum in conceptu obiectivo, quod falsum esse jam ostensum, & oppositum monstratum fuit.

§. XIV. Sed Durandus probat, quod tantum ad conceptum obiectivum spectet conformitas in representando, cuius verba adscripta sunt §. 7. Resp. In eâ probatione largimur 1. quod quando dicitur intellectum intelligere sic rem esse sicut est, tò sic & sicut sint notæ conformitatis prædictæ, in quâ formaliter consistit veritas: largimur 2. tò sic & sicut esse conditiones obiecti, ut, quando obiectum sic est cognitum sicut in se est, sit conformitas in representando, quod enim ad hoc attinet, non apparet quomodo rejicienda sit sententia Durandi. Quod autem pergit Durandus; & dicit, tò sic & sicut non esse conditiones ipsius actus intelligendi, id est, quod negamus. Vult quidem Durandus etiam hujus rei reddere rationem, cum inquit: *non enim est sensus, quod actus intelligendi sic se habeat ad intellectum, in quo est subjectivè, sicut se habet res in*

B rellecta

Intellecta ad suum esse reale &c. sed nihil efficit. Ad hoc igitur ut respondeatur, præmittendū est, actū intellectus posse dupliciter spectari. 1. in ordine ad subjectū, quod ratione suæ naturæ postulat, & hoc est intellectus, ad quem actus intelligendi comparatur ut accidens ad subjectum. 2. in ordine ad objectum seu rem, quæ intelligitur, eō ipsō enim quō aliquid est actus intellectus, respicit id, quod per illum actum intelligitur. Si priori modo spectatur actus intelligendi, largimur, tō sic & sicut non esse conditiones actus intelligendi, ut rectè ait Durandus, nec sub hâc ratione ipsi actui conformitas, in quâ veritas consistit, tribuitur. At verò non hōc tantūm modō, ut à Durando factum, considerari potest actus intellectus, sed etiam, aliō, posteriori scilicet modō & in ordine ad objectum, quod quando repræsentat ut in se est omninō cum eō habet conformitatem, cuique veritas denegari non potest.

XV. In secundo argumento Durandi negatur major, quæ universaliter vera non est, ut ex dictis constat. Nam licet concedamus, ei, quod apprehensum est, ut est in se, competere conformitatem in repræsentando seu veritatem, in hōc tamen, quod aliquid apprehensum est, ut est in se, veritas non consistit adæquatè: seu, quod idem est, non tantūm illud verum est, quod apprehensum est, ut est in se, sed omne illud, quod cum re habet cōformitatem in repræsentando, seu quod rem repræsentat ut est in se, ut ita veritas adæquatè consistat in conformitate, quâ res repræsentatur ut est in se, sive iam eam ut in se est, repræsentet conceptus objectivus seu formalis, quamvis id per prius formali competat. Ex his facilè apparet, quid sentiendum sit de iis, quæ ad maiorem confirmandam adferuntur, petitur enim id, quod est in principiō, cum non minus id, per quod apprehenditur res, eā possit repræsentare ut in se est, quam
id

id, quod est apprehensum. Clarius dicam: non minus actus intellectus seu conceptus formalis rem potest repræsentare ut est in se, quam conceptus objectivus. Tandem quod Durandus ait, actum intellectus non esse apprehensum, sed esse ipsam apprehensionem, id omne largimur; at vero id ipsum pro nostrâ sententiâ facere, obscurum non est. Si enim id, quod est apprehensum ut in se est, rem, ut in se est, repræsentat, adeoque veritatem in se habet: per prius ad huc id, per quod aliquid est apprehensum ut in se est, rem repræsentat, ut in se est: id autem, quod aliquid est apprehensum, est ipse actus intellectus seu conceptus formalis. E. rem repræsentare ut in se est, aliquo modo prius convenit actui intellectus seu conceptui formali.

XVI. In tertio Durandi argumentò §. 9. allato monendum primò est, quod in majori propositione termini sint transpositi, qui si in ordinem rediguntur, erit talis: Quicquid significatur per propositionem veram, illud est formaliter verum. Jam quando subsumitur: objectum intellectus significatur per propositionem veram. E. Resp. objectum intellectus dupliciter posse spectari, 1. ut est conceptum. 2. ut est res aliqua, seu citra esse conceptum. Si objectum intellectus sumitur sub eâ ratione, quatenus est conceptum, negatur minor propositio, cujus negationis ratio inde potest desumi, quia si objectum sub eâ ratione, quatenus est conceptum, significatur per propositionem veram, sequitur propositionem falsam exterius prolatam esse veram, quod absurdum. Ut consequentia hæc fiat manifesta, sumamus exemplum, quod utitur B. Stahlius q. Log. 10. §. 21. *Si existimans Petrum esse divitem, cum pauper sit, dixeris Petrus est dives, falsum voce profers: sed id verum esset, si res ut concepta significaretur istò enunciato, quoniam Petro divitias tuo conceptu tribuis:*

B 3

verba

verba sunt B. Præceptoris. Patet ergò minor rem h. s. non
procedere.

XVII. Quod si vero objectum intellectus sumatur
non quatenus est cognitum, sed saltim ut est res quædam,
negari minor vix potest, negabitur tamen maior, cum eâ
admissâ non possit non sequi, veritatem esse formaliter
in rebus, quod non tantùm ipsi Durando adversatur, cum
l. c. §. 14. ait: *Veritas primò modo dicta (vocavit eam verita-
tem rei) non est veritas formaliter, sed quasi materialiter seu
fundamentaliter. & c. sed & Aristoteli lib. 6. Met. c. 2. t. 8. cum
inquit: ε γάρ δε τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθές ἐν τοῖς πράγμασιν,
οἷν το μὲν ἀγαθόν, ἀληθές: τὸ δὲ κακὸν ψεῦδος: ἀλλ' ἐν διανοίᾳ.
id est, Neque enim verum & falsum in rebus sunt, quasi verum
sit id, quod bonum, falsum autem id, quod malum, sed in men-
te & c.* Hæc circa tertium Durandi argumentum, quod
sententiæ nostræ repugnat, quatenus in eò Durandus con-
cludit, veritatem esse conditionem objecti intellectus, non
vero actus; nam eam esse conditionem objecti (si hoc af-
feritur sine exclusionem) negari vix potest: Manet g. firmum
& immotum, quod veritas consistat etiam in conformitate
conceptus formalis intellectus cum re.

XVIII. Ex his manifestum est, veritatem, quam aliàs
complexam vocant, esse conformitatem conceptus for-
malis seu actus intellectus; & quamvis conceptui objectivo
omni ex parte denegari non possit, certum tamen est,
quod conceptui formali, seu actui intellectus prius com-
petat. Verùm insignis hic oritur difficultas, quomodo ve-
ritas competat secundæ mentis operationi seu conceptui
formali, vel, quomodo veritas, quæ dicitur conformitas
conceptus formalis cum re sit explicanda? *Thomas p. 1. q.
XVI. a. 2.* statuit, veritatem peculiariter esse in intellectu,
quoad secundam ejus operationem, *quæ intelletus com-
ponendo & dividendo cognoscit & dicit verum:*

XIX.

XIX. Quænam vero sit mens Thomæ, non convenit, & sicut plures plura eaque diverſiã hâc de re ſcripſerunt, ita omnes, fatente etiam *Vazquezio in h.l.* Thomam in ſuam ſententiã pertrahere contendunt. *Cajetanus d.* I. prolixus eſt in explicandô textu Thomæ, & quatuor notaſſe dicit: I. quod aliud eſt loqui de intellectu in actu ſecundô, & aliud, de intellectu quatenus eſt cognoscens, & ſimiliter aliud eſſe, ait, de veritate illius, aliud, de veritate iſtius, & concludit, hîc, quando in definitione veritatis mentio fit *Intellectus*, intelligi intellectum ut eſt cognoscens: quia autem ejus forma & perfectio eſt ſimilitudo cogniti, idèd 2. præmittit, quòd ſimilitudo rei cognita dupliciter ſumatur (1) pro ſpecie intelligibili ſeu ſenſibili ſimplici, id eſt, per modum incomplexi repræſentantis. (2) pro ſpecie repræſentativâ cogniti ut ſi, ſeu complexè, ſeu incomplexè, quicquid ſit illa & c. Dicit ſimilitudinem cogniti h.l. non ſumi primô ſed ſecundô modô, ut ſenſus literæ ſit, quòd ſimilitudo attacta à cognitione ſit propria forma & perfectio intellectû, ut cognoscens eſt; addit: illa cognitio quæ ſui ipſius conformitatem cum re cognoscit, cognoscit verum. (3.) notat, quòd cognoscere conformitatem ſui ad cognitum, contingat dupliciter 1. in actu ſignato, 2. in actu exercitô. Cognoscere conformitatem in actu ſignato, juxta *Caj.* eſt, cognitionem terminari ad relationem conformitatis: cognoscere autem conformitatem in actu exercito eſt cognoscere aliquid in ſe, ut conforme cognitô. Quando g. dicit, quod illa cognitio, quæ ſui ipſius conformitatem cum re cognoscit, cognoscat verum, id non vult intelligi de cognitione conformitatis in actu ſignatô, ſed in actu exercitô. Nam paulò pòſt inquit: cognoscere g. conformitatem ſui ad rem, nihil aliud eſt, quàm cognoscere aliquid in ſe ut conforme rei, hoc autem nihil aliud eſt, quàm apprehendere complexum aliquod, apprehendendo enim *ly* homo eſt, apprehendo aliquid ut conforme. & c. (4.) tandem, ex his patere inquit, quòd veritas ſit conformitas intellectûs & rei, ubi addit 1. quod conformitas intellectûs ad rem in intellectu

inveniatur dupliciter, 1. per accidens 2. per se, & dicit, quòd in definitione veritatis intelligatur intellectus, cui per se convenit conformitas & est intellectus componens. Hæc Cajetanus circa textum Thomæ cit.

XX. Ordine verba Cajetani considerabimus. Quod igitur, i. distinguit Cajetanus inter intellectum in actu secundo & intellectum ut est cognoscens, de eò, an rectè fiat, nihil monemus sed acceptamus, quòd in definitione veritatis intelligatur intellectus ut est cognoscens. Supra enim dictum fuit, veritatem non esse conformitatem inter ipsam intellectus substantiam & rem, nec tantùm inter conceptum objectivum, ut contendit Durandus, sed inter intellectus cõceptum formalem seu actum ad rem, quod à parte rei aliud nihil est, quàm veritatem esse conformitatem inter intellectum ut cognoscens est & rem ipsam. At verò cum intellectus, ut cognoscens est, ordinem dicat ad aliquid ut cognitum, quæstio est, quodnam illud sit? Cajetanus respondet esse ipsam veritatem, ut cognita est. Ita enim l. c. verba ejus habent: *ad veritatem intellectus, ut cognoscens est, exigitur, ut veritas sit in eò, ut est cognoscens, hoc autem non est nisi sit in eò, ut cognita.* Verùm si ea est Cajetani sententia, quam hæc verba gignunt, non video, quomodo ea stare possit. Aut enim per veritatem cognitam intelligit Cajetanus conformitatem simplicis conceptus cum re, quam repræsentat; aut intelligit conformitatem propositionis mentalis: Quamcunque tandem intelligat, non video, quomodo ejus sententia & explicatio possit salvari.

XXI. Sine quocunque enim intellectus cognoscens (vel componens, de hoc enim quæstio est) potest habere conformitatem cum re, id ad veritatem non requiritur: Atqui *sine veritate* tum quæ ad primam, tum quæ ad secundam,

dam, mentis operationem spectat, ut cognita intellectus co-
gnoscens vel componens potest habere conformitatem
cum re. E. veritas tum quæ ad primam, tum quæ ad secun-
dam mentis operationem spectat, ut cognita ad veritatem
non requiritur: adeoque intellectui componenti competit
veritas sine veritate ut cognita, Major est manifestæ verita-
tis; cum enim veritas consistat in conformitate intellectus
cum re, patet id, sine quò talis conformitas intellectui pot-
est competere, non requiri ad veritatem. Minorem
quod concernit, quòd intellectus habere possit conformi-
tatem cum re sine veritate, ut cognita, quæ juxta quosdam
in primâ mentis operatione datur, & est conformitas con-
ceptus simplicis cum re, facile apparet, cum enim v. g. in in-
tellectu formatur propositio, hominem esse animal, intel-
lectus formans talem propositionem præcisè dicitur habe-
re conformitatem cum re, non quia conformitatem sim-
plicis conceptus cum re animalis scilicet cum homine cogno-
scit, sed quia quæ in re ipsa & extra intellectum sunt unum,
componuntur & c. quam sententiam omninò puto esse
ipsorum Græcorum Interpp. quando Aristotelis verba lib. de
Interp. c. 1. §. 5. ὅτι γὰρ σύνθεσις καὶ διαίρεσις εἴτε τὸ ψευδὲς τε καὶ
τὸ ἀληθὲς & c. explicant. Ita enim Ammonius in d. l. δεῖ τὴν
σύνθεσιν, ἢ τὴν διαίρεσιν ὑπαρκτικὴν εἶναι, τὰ τεστὶ δηλωτικὴν ἢ ἄλλο
ἄλλω ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν & c. Vult Ammonius, compo-
sitionem & divisionem, quæ vera vel falsa, debere manife-
stare alterum alteri inesse vel nō inesse, quod fit, quando ea,
quæ in re idem sunt, componuntur, quæ non sunt idem di-
viduntur: ne verbò autem mentionem facit, quod intelle-
ctus debeat cognoscere simplicis conceptus conformita-
tem cum re: similiter Psellus: εἰς τὸ ὅτι ἐρμην. c. 1. ἢ μὲν (σύνθεσις)
συνάπτει τὸ κατηγορημῶνον τῷ ὑποκειμένῳ καὶ ὅσον συντίθησι, καὶ
ἀλλὰ ταῦτα ἐνομάζει) σύνθεσις, ἢ ἢ ἀλλὰ τῆς προσδέσεως τῶ δυνητικῆ
μορῆς.

μορίσ τε θεωρημένσ τῷ ῥήματι, ἔποχίς καὶ Δίαιρεϊ, καὶ Δὲ τῷ το
καλεϊ) Δίαιρεσις &c. quibus vult Pfellus, intellectum com-
ponentem componere prædicatum cum subiecto ; divi-
dentem illud à subiecto dividere, seu ea, quæ extra intelle-
ctum sunt idem, conjungere, quæ non sunt idem, disjunge-
re; ejus autem, quòd intellectus debeat cognoscere confor-
mitatem simplicis conceptus cum re, nullam facit men-
tionem.

XXII. Quòd etiam intellectus componens ac di-
videns possit habere conformitatem cum re sine *veritate*,
complexâ, ut *cognitâ*, clarum esse puto, ut nullâ opus sit de-
monstratione: si enim intellectus talem format propositi-
onem: Sol est major terrâ, propositio vera est, licet non co-
gnoscat, eâ rei esse conformem; quòd clarius patet his ex-
emplis Numerus stellarum est par: numerus stellarum est impar,
altera harum propositionum est vera: at vera non est, quia intel-
lectus eam ut conformem rei cognoscit, cum neutrius con-
formitas intellectui sit cognita. Eadè ratio est in aliis. Ex his
liquidum est, quid de secundò, quod *Cajet.* notari vult, sen-
tiendum sit, præsupponit enim, quòd veritas consistat in
hoc, quòd intellectus sui conformitatem ad rem cognoscit,
quod, non procedere modo diximus.

XXIII. Tertium quod concernit, ubi distinguit Ca-
jetanus inter cognitionem veritatis in actu signato &
in actu exercito, distinctionem admittimus quidem
sed ad præsentia nihil facit. Verum est, ad hoc, ut in-
tellectui competat veritas, non requiri, ut veritatem
in actu signato, hoc est, ipsam rationem formalem veri-
tatis, cognoscat: sed ad hoc, ut intellectui componen-
ti vel dividenti competat veritas, nequè id requiritur, ut
cognoscat veritatem in actu exercito, h. e. ut cognoscat
sui conformitatem ad rem, ceu modò ostensum fuit. De
quarto

quarto nulla est difficultas, concedimus, quòd, quando dicitur, veritatem esse conformitatem intellectus & rei, sermonem esse de intellectu, cui per se convenit conformitas: at verò neque hoc quicquam facit ad rem; licet vel maximè concedatur, intellectui componenti per se competere conformitatem, per hoc tamen non probatur, ad veritatem, quæ in conformitate intellectus cum re consistit, requiri, ut intellectus sui conformitatem cum re cognoscat; rei enim conformis est ratione conceptus sui, quando ea, quæ à parte rei idem sunt, componit, vel, quæ non sunt idem, dividit, quòd fit sine cognitione conformitatis.

XXIV. Svarez disp. Met. VII. Sect. IV. n. 18. mentem Thomæ explicaturus, ex Caietanò præmittit, quòd intellectus componens vel dividens cognoscat veritatem nò in actu signatò, hoc est, ipsam veritatis rationem formalem; sed in actu exercitò, quòd explicat his verbis: *Quando mente unum de aliò affirmamus, quamvis præcipuè intendamus rem de re affirmare, id tamen non facimus nisi per conceptus quatenus naturaliter nobis representant res. Atq; hinc fit, ut dum componimus unam rem conceptam cum alià, vel cum ipsamet aliò modò concepta, comparando rem ipsam simul in actu exercitò comparemus conceptum nostrum, ut representantem illam rem, v.g. quando intellectus componendo dicit, hominem esse albū, formaliter & directè cognoscit identitatem vel conjunctionem, quam album habet cum homine, simul tamen in exercitò ipsò cognoscit conceptū albi aliquò modò continere sub se hominem & repræsentare illum, & consequenter esse illi aliquò modò conformem &c.* Hæc Svarez. Vid. d. l.

XXV. Hisce Svarez describit, quomodo juxta mentem Thomæ, quam approbat Svarez, veritas sit in secundâ mentis operatione, seu in intellectu componente & dividente, nempe cum intellectus ea, quæ à parte rei idem sunt,

C

sunt,

sunt, componit; eorum identitatem cognoscit; simul ta-
men cognoscit conceptum simplicem rei esse confor-
mem; & quatenus hanc conformitatem cognoscit, veri-
tas ipsi inesse & competere dicitur.

XXVI. At vero quid de Thomæ sententiâ & hac Svare-
rezii explicatione sit sentiendum, ex iis liquet, quæ circa
sententiam Cajetani allata sunt: Cum enim sine eo, seu
non considerato eo, quòd intellectus conformitatem con-
ceptus sui cum re cognoscit, in intellectu componente &
dividente sit veritas: manifestum est, quòd cognoscere con-
formitatem conceptus cum re non requiratur ad hoc, ut in
intellectu sit veritas: quòd autem sine cognitione modò di-
ctæ conformitatis, seu eâ non consideratâ intellectui com-
petat veritas, inde perspicuum est, quando intellectus for-
mat, propositionum v.g. *DEUS est justus*, veritas præci-
sè consistit in hoc, quòd intellectus ea quæ à parte rei idem
sunt, DEUM nempe & justum componit, non considerato
quòd intellectus conformitatem, quam conceptus justus
habet ad DEUM, cognoscat: imò licet Svarezio demus, in-
tellectum cognoscere conformitatem, quam conceptus
justi habet cum DEO, in eâ tamen cognitione nec veritas
consistit, neque ea ad hoc, ut veritas intellectui competat,
requiritur. Idem dicendum est de cognitione difformitatis
in divisione seu intellectu dividente.

XXVII. *Franciscus Ferrariensis comment. in lib. 1. cont.
Gent. c. 59. (ubi à Thomâ asseritur, veritatem, quæ secun-
dum Philosophum solum circa compositionem & divisionem intel-
lectus est, ab intellectu divino non planè excludi) ita scri-
bit: Licet intellectus divinus non componat aut dividat, non
tamen ab eò veritas excluditur, quæ secundum Philosophum so-
lum circa compositionem & divisionem intellectus est: & pro-
batur primò, divinus intellectus non solum quidditates, sed eti-*

am enunciationes cognoscit: E. quod intellectus divinus intelligendo dicit, est compositio & divisio. E. non excluditur veritas ab intellectu divino. Et paulò post inquit intellectum esse verum, & cognoscentem verum.

XXVIII. Hæc probare videntur. Ferrariensem in eâ esse sententiâ, quòd tunc veritas intellectui competat, quando compositionem seu propositionem cognoscit, cum à divino intellectu excludendam esse neget veritatem, quæ est circa compositionem & divisionem intellectus, ideò, quia Deus propositionem seu compositionem cognoscit, consistet g. veritas juxta hanc sententiam in eò, quòd intellectus cognoscit compositionem seu propositionem: de quâ sententiâ quid sentiendum, ex superioribus liquet. Autem intelligitur compositio seu propositio extra intellectum aut in intellectu formata: Si extra intellectum, hanc sententiam falsam esse, vel cœcò videt; si enim intellectui non inest veritas, nisi cognoscat propositionem extra intellectum formatam, sequitur, intellectui, quando nullâ præsuppositâ propositione exterius formatâ identitatem inter lineam & quantitatem cognoscit, seu hanc propositionem, *linea est quantitas*, format, nō inesse veritatem, quod consequens absurdum esse, nemo non intelligit. Si verò intelligitur compositio seu propositio in ipsò intellectu, ut intellectui tunc tribuatur veritas, quando cognoscit propositionem seu compositionem in ipsò intellectu; quæro an compositio seu propositio illa in intellectu, quæ cognosci dicitur, rei sit conformis, aut non conformis? Si est conformis, intellectui competit conformitas, antequam cognoscat illam compositionem l. propositionem, imò licet vel maximè nunquam cognoscat. Si verò compositio illa non est rei conformis, intellectui nō potest competere veritas ideò, quia falsam istam propositionem cognoscit, cum juxta sententiam modò adductam, intellectus dicatur verus, non à cognitione cuiusvis compositionis, sed à cognitione compositionis veræ.

XXIX. Verum sententiâ mutasse videtur Ferrariensis: *infra enim lit. F. & G. ait: Intellectus componendo cognoscit, & iudicat se esse adequatum rei, quia quod de re incomplexè concepit, rei ad extra tribuit, &*

sic iudicat esse in re, sicut concepit de ipsa, quod est cognoscere se esse adequatum rei. Plura videri possunt l.c. Sed h. m. sententia Ferrar. coincidere videtur cum ea, quæ est Suarezii, de qua quid sentiendum sit, supra diximus.

XXX. Stat ergo sententia, in intellectu præcisè tunc esse veritatem, quando conceptus formalis ita rei est conformis, ut ea, quæ à parte rei idem sunt, componat; quæ non idem, dividat.

XXXI. Quid autem talis veritas actui intellectus, qui verus dicitur, addat, aut, quid sit id, quod veritas in intellectu appellatur, controversiâ non caret. Suarez l.c. sect. II. n. IX. putat, veritatem ultra ipsum actum nihil addere reale & intrinsecum ipsi actui, sed connotare solum objectum ita se habens, sicut per actum representatur. Aliis placet, quod veritas addat aliquid reale & absolutum in conceptu intellectus. Ammonius in ea est sententia, veritatem consistere in relatione, quam sententiam amplectuntur etiam Durandus l.c. Javellus & alii: quæ nostra sit sententia ex iis, quæ infra dicentur, liquidum erit.

XXXII. Quæ hætenus adducta fuerunt, imprimis explicant, quid sit veritas in abstracto: consequens est, ut progrediamur ad id, quod à veritate denominatur, ex quibus, quid de concreto sentiendum sit, nullo negotio intelligi poterit.

XXXIII. Certum igitur est, à veritate denominari non tantum intellectum, vel potius conceptum ejus, sed etiam res ipsas. Quid autem sit veritas illa, à quâ res ipsæ etiam extra intellectum existentes denominantur, & an sit distincta à veritate, à quâ conceptus intellectus nostri appellationem habet, non ita liquidum est. Timplerus lib. 2. Met. c. 8. q. 4. vult, veritatem, à quâ res denominantur, esse attributum entis reale, quod etiam ab ipso ente sit realiter distinctum. Potissima Timpleri ratio, quæ huc spectat, est, quia veritas denominat ens: *Denominans autem realiter differt à denominatō in entibus creatis.*

XXXIV. Verùm cum sententia hæc nullius planè sit precii, ideò unico saltem argumento levitatem ejus ostendemus, quod huc redit: Quicquid est tale, ut eò præcisò, res maneat vera res, in eò non consistit veritas, à quâ res denominatur. Atqui omne id, quod realiter distinguitur à re, est tale, ut præcisò eò, res maneat
neat

neat vera res: Et in eò, quod realiter à re distinctum est, non consistit veritas, à quâ res denominatur. Neq; quicquam ponderis inest rationi à Timplero allatæ. Nam 1. hic non est quæstio de veritate, à quâ præcisè ens creatum denominationem habet, unde incongruè Timplerus adfert rationis loco, quod in entibus creatis denominans à denominatò realiter differat: quæstio n. est de veritate, à quâ ens in suâ latitudine denominatur. Sed 2. neq; illud verum est, quod Timplerus ait, id, quod denominat ens creatum, semper ab eò differre realiter: annon calor à potentiâ calefactivâ denominatur & dicitur potens calefacere? sed calorem & potentiam calefactivam realiter differre, nemo facile dixerit. Plura non addo.

XXXV. *Aureolus apud Capreolam I. dist. XII. q. 3. si Svarzio l. c. sect. 7. n. 17.* credim9, existimat, veritatē addere enti, quod ab eò denominatur, quandam negationem, ita scil. ut veritas nihil aliud sit, quàm carentia fictionis vel entitas quat. caret fictione. Ut enim *Aureolus* apud *Capreol.* argumentari dicitur, quando concipim9 & explicamus veritatem rei, v. g. hoc esse verum aurum, non recurrimus ad exemplaria divina, neq; ad aliquem alium intellectum, sed per negationem id declaramus, dicimus enim verum aurum, quod non est fictum vel apparens tantum, seu quod habet propriam auri naturam. Addit *Svarzio*: Unde hæc veritas magis videtur explicanda per principia intrinseca rei, ut verus homo dicatur, quia essentialibus principiis hominis constat.

XXXVI. Verum si sententia jam allata eò, quò à *Svarzio* proponitur, modò, sumitur, non video, quomodo ea contradictionem effugere possit. Nam primò dicitur veritatem consistere in negatione fictionis, ut illa res dicatur vera res, quæ nō est ficta: statim autem subjungitur, veritatem consistere in hōc, quod aliquid habeat principia intrinseca, quod sanè non est negatio, sed ratio positiva: quis enim dixerit, hominem ex principiis corpore scil. & animâ constare, esse negationem. Dicit ergò hæc sententia, veritatem consistere in negatione & non consistere in negatione, quæ contradictio satis manifesta est. Deinde non video, quomodo veritatis ratio formalis explicari possit per interna principia, nisi quis admittere velit progressum in infini-

tum: nam illa principia, ex quibus res constare dicitur, erunt vera entia, ergò & ipsa constabunt ex suis principiis, de quibus eadem quæstio redit. Unde porrò huc accedit, quòd multæ res dentur, quæ nulla plane agnoscunt principia, à veritate tamen, denominantur & dicuntur veræ res, ubi sane dici nequit, tales res ex principiis essentialibus constare. Neq; tandem illud verum est, quòd dum veritatem, à quâ res denominatur, declarare volumus, recurramus ad negationem, & dicamus, eam non esse fictâ, sed potius ad eius definitionem recurrimus, & quia definitio v. g. auri alicui convenit, illud verum aurum esse pronunciamus.

XXXVII. *Fonseca lib. 4. Met. c. 2. q. 6. sect. 1.* existimat, verum addere enti solam relationem rationis, eamq; solam formaliter significare. Verum neq; hæc sententia admitti potest, ut fusiùs ostendit *B. Stablius, Præceptor meus dilectissimus in Instit. Met. c. 36.*

XXXVIII. *Svarez disp. Met. VIII. in præm* triplicem ponit veritatem, 1. *in significando.* 2. *in cognoscendo.* 3. *in essendo.* Primam reperiri dicit in vocibus, vel etiam scripturis, ut & conceptibus non ultimatis: secundam in intellectu cognoscente res: Tertiam in rebus ipsis, quæ ab illâ denominantur veræ. Verùm hæc in re Svarez sibi non satis videtur constare. Nam infra *sect. 7. n. 25.* ait: veritatem transcendentalem significare entitatem rei connotando cognitionem seu conceptum intellectus &c. & *n. 27.* laudat verba *Thomæ l. 1. contr. Genes. c. 60.* ubi declarat definitionem *Avicennæ: veritas rei est proprietas esse uniuscujusq; rei, quod si abiitum est ei, addit, in quantum talis res nata est facere de se veram estimationem.* Et de suo addit Svarez: *Omne ens reale natum est facere de se veram estimationem.* Hinc contra Svareziū neci potest tale argumentum: Quicquid est in intellectu, id non est in rebus extra intellectum existentibus. Atqui veritas, à quâ res denominationem habent, est in intellectu, E. veritas, à quâ res denominationem habent, non est in rebus extra intellectum existentibus. De majore dubitari non potest. Minor est ipsi Svarezii. Si ergo veritas, à quâ res ipsæ denominantur, est in intellectu, quo jure Svarez aliam veritatem dicit esse in intellectu, aliam in rebus, cum res ab illâ veritate, quæ est in intellectu, denominationem habeant, veritas g. quam Svarez vocat in essendo, diversa non erit ab eâ, quâ vocat

vocat veritatem in cognoscendo. Neq; exinde multiplicanda est veritas, quia diversa sunt illa, quæ ab eâ denominationem habet? Annon enim ab intellectu res intellecta denominatur & ipse intellectus? nec tamen multiplicatur intellectio, ut alia dicatur esse in re intellectâ, alia verò in intellectu. Annon à sanitate denominatur animal & dicitur sanum, annon ab eâdem denominatur medicamentum, & urina? nec tamen triplex statim admit-tenda est sanitas, ut prima sit in animali, secunda in me-dicamento, & tertia in urinâ, sed una est sanitas, à quâ animal formaliter, intrinsecè & primariò dicitur sanum, medicamen-tum effectivè, urina significativè.

XXXIX. Ab eâdem igitur veritate, quæ est in intellectu, denominari putamus & intellectum seu conceptum ejus, & rem ipsam. Antequam autem dicamus, quomodo conceptus intelle-ctus à veritate denominetur, præmittimus, quid veritas conce-ptui intellectus addat: & i. quidem existimamus veritatem conce-ptui intellectus addere aliquid reale, quod nullo negotiò o-standi potest h. m. Quicquid intellectus conceptui competit ci-tra mentis operationem, illud est reale. Atqui id, quod veritas addit intellectus conceptui, competit eidem citra mentis ope-rationem, E. est reale quid. Major est certa: Minori lux accedet ex seqq.

XL. Id autem, quòd veritas conceptui nostri intellectus addit, videtur in hòc consistere, quòd objectum ita se habet, sic-ut cognitum, & per conceptum intellectus formalem repræsen-tatum est. Ad duo hic putamus respectum esse habendum, i. ad veritatem quid ipsa in suâ ratione formali importet: 2. ad ipsum conceptum formalem: Sicut autem conceptui veritas non com-petit, quando objectum aliter se habet, quàm fuit cognitum & repræsentatum: ita veritas conceptui competit, quando obje-ctum ita se habet, sicut fuit cognitum & per conceptum intelle-ctus repræsentatum: ex quò manifestum est, ad veritatis rationem formalem requiri, ut objectum ita se habeat, ut cognitum est: sicut autem ad veritatis rationem formalem hoc pertinet: ita in conceptu id non includitur. Quia igitur *objectum se habere ita, ut cognitum & repræsentatum est*, pertinet ad veritatis rationem formalem,

formalem, in ipso autem conceptu non includitur, liquidum est, veritatem hoc addere conceptui.

XLI. Obscurum jam non est, quomodo intellectus à veritate denominetur; id quod pluribus ostendemus, si paucis dictum fuerit, quod duplex sit denominatio. Communiter duplex statuitur denominatio 1. intrinseca, quando scilicet forma, à qua res appellationem accipit, est in re ipsa, quæ ab illa forma denominatur, sicut à calore denominatur ignis, cum calor sit in ipso igne. 2. extrinseca, quando forma, à qua res denominatur, est extra rem, quæ denominatur, ut cum lapis dicitur videri, est extrinseca denominatio, cum visio sit extra lapidem. Quoad hoc igitur quod modo diximus in ratione formali veritatis involvi, à veritate putamus intellectum seu conceptum intellectus denominari extrinsecè, quod ostendere non est difficile. Nam à quo conceptus intellectus denominatur, ut tamen id sit extra conceptum, ab eò conceptus denominatur extrinsecè. Atqui ab eò, quod obiectum ita se habet, prout ab intellectu est cognitum & representatum, intellectus denominatur ita, ut hoc sit extra intellectum. E. ab eò intellectus vel conceptus ejus denominatur extrinsecè. Neutra præmissarum probationem requirit.

XLII. Ne verò quis existimet, nos statuere, à veritate conceptum intellectus denominari tantum extrinsecè, aut etiam veritatem hoc absolvi, quod obiectum ita se habet, ut cognitum est, ideò porro addimus, ad veritatis rationem formalem requiri ipsam etiam representationem obiecti, quam dicimus esse in ipso conceptu, ut ita conceptus intellectus nostri à veritate quoad alterum hoc denominetur *intrinsecè*, cum representatio non in alio, quam in ipso conceptu intellectus detur. Nec est, quod quis dicat, h. m. intellectum vel conceptum eius intrinsecè & extrinsecè à veritate denominari, quod est absurdum. Nam absurdum non esse videtur, si dicatur, dari denominationem, quæ partim sit intrinseca, partim extrinseca. Consideremus exempli loco relationem, quæ formaliter importat aliquid partim intrinsecum subiecto, partim extrinsecum, nempe terminum, sicut v. g. cum Paulus similis dicitur Petro quia uterq; pallidus est, similitudo denotat aliquid in Paulo, & extra Paulum, nempe Petrum, cui si-

milis

milis dicitur Paulus. Quatenus igitur hæc relatio includit intrinsecum quid subiecto, eatenus subiectum ab eâ intrinsicè denominatur: quatenus verò sumitur prout includit extrinsecum nempe terminum, eatenus ab eâ subiectum extrinsecè, adeoque ab unâ relatione partim intrinsicè, partim extrinsecè denominatur. Idem fit in conceptu, qui à veritate partim intrinsicè, partim extrinsecè denominatur, quod ex præcedentibus clarum est.

XLIII. Deinde dicimus, conceptum etiam denominari à veritate absolutè, ut scilicet vox *verum* de eò prædicetur sine appositione aliâ, formato enim hoc conceptu, *homo est rationalis*, rectè dico, eum esse verum.

XLIV. Res ipsas verò quod concernit, illæ quoque denominantur à veritate in intellectu, adeoque denominatione extrinsecâ: quia qualibet res veram sui cognitionem in intellectu potest terminare vel efficere. Denominantur etiam ab eâ cum appositione, neque enim dico, aurum Ungaricum esse verum, sed esse verum aurum: nec dico: Petrum esse verum, sed esse verum hominem. Sed de his & aliis, v. g. an veritas competat etiam primæ mentis operationi, vid. B. Stahlius in Institut. Met. & alibi. Hic esto

Terminus.

Corol-

Coroll.

Qv. An veritas sit tantum in intellectu speculativo, an vero etiam in practico?

Suarez disp. Met. VIII. sect. V. n. 3. ita respondet: cognitio practica dupliciter potest comparari ad objectum, uno modo in ratione cognitionis, alio modo in ratione causa, aut efficientis, aut exemplaris, ut est idea artificis. Et hoc quidem posteriori modo cognitio practica sicut est causa, ita est mensura sui objecti, ut habet rationem effectus ipsius, & ideo ut sic non denominatur proprie vera, sed efficax vel sufficiens ad causandum effectum in suo genere: priori autem modo cognitio practica est vera, unde sub ea ratione comparatur ad objectum suum, ut mensuratum ad mensuram, quia sub ea consideratione precisa non est causa illius, sed mera cognitio, que ut sic solum est representatio intentionalis objecti, & ideo veritatem habet, quia illi commensuratur.

phantasma
species in hio
fz fous.

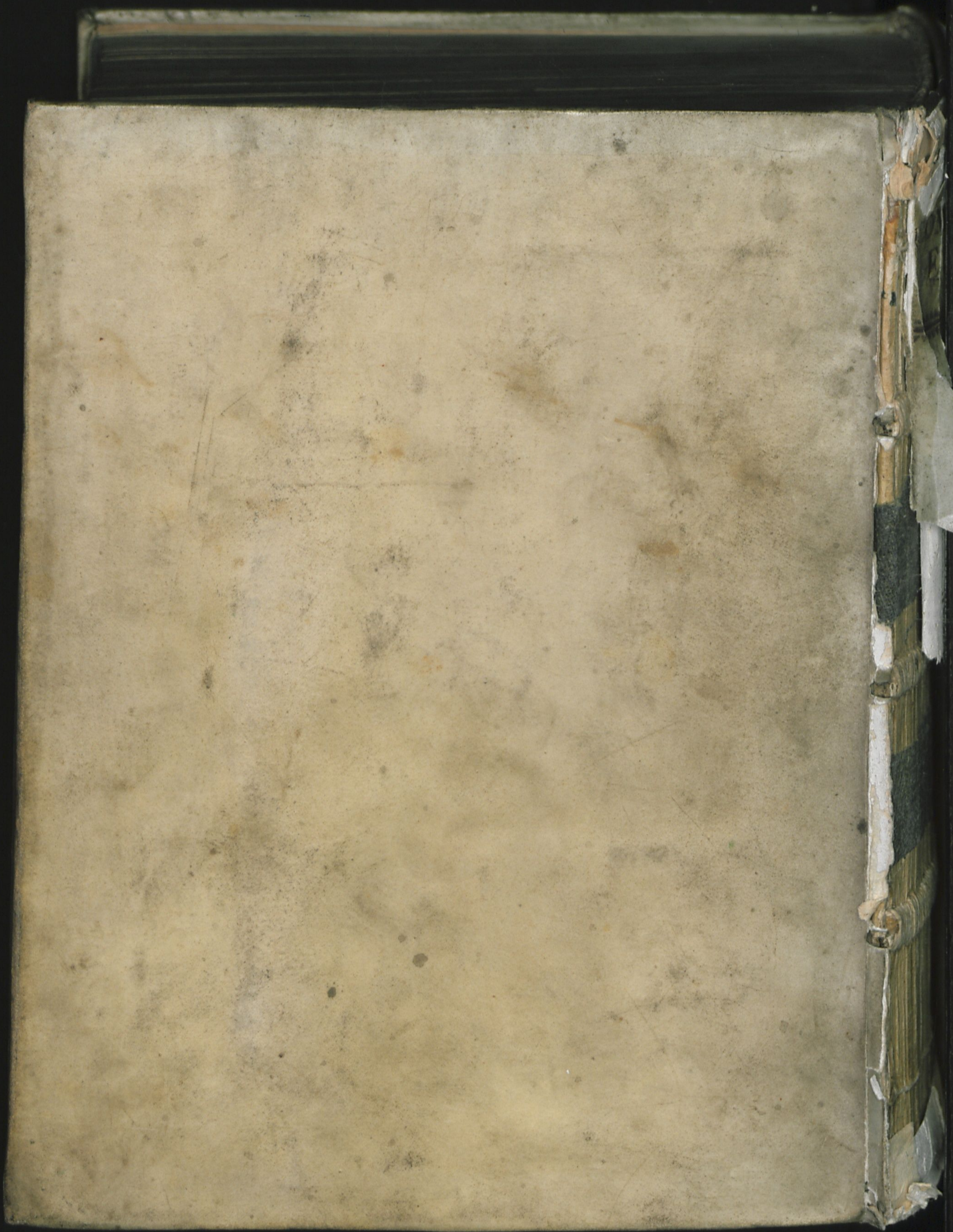
AB: 67 $\frac{13}{e,7}$

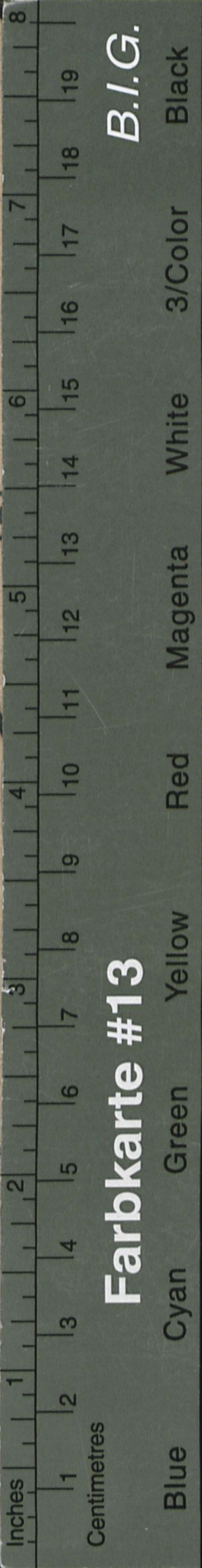
ULB Halle

3

005 949 122

B.I.G.

Farbkarte #13

7.
PHILOSOPHICA,
ATE
EA DENO-
TUR,
E
NO Bechmann
P. P.
o exponit
ARIUS KIRCH-
urtzburgico-
s.
osophorum
Jan.
FREYSCHMID.
O
LVII.

8.

